

Список використаних джерел

1. Лановенко И. П. Криминология как комплексная наука / И. П. Лановенко. – Київ, 2002. – С. 5.
2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Мельник Микола Іванович. – Київ, 2002. – 506 с.
3. Романюк Б. В. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія / Б. В. Романюк, О. Ю. Бусол. – Кіровоград : Поліграф-Сервіс, 2010. – 628 с.
4. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу / О. М. Костенко. – Київ : Атіка, 2008. – 352 с.
5. Анденес И. Наказание и предупреждение преступлений / И. Анденес. – М. : Прогресс, 1979. – 264 с.
6. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – Київ : Ін Юре, 2014. – 564 с.

Нежурбіда С. І. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права і криміналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЕТИОЛОГІЯ ЗЛОЧИНУ: РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ

Серед основних проблем української криминології в Концепції розвитку криминологічної науки в Україні на початку ХХІ ст. було визначено проблему підняття на значно вищий якісний рівень наукової розробки проблем причин і умов злочинності та злочинної поведінки.

Дійсно, проблема етіології злочину – найскладніша, а тому й дискусійна. Ця проблема буде існувати допоки буде існувати зло і його основний прояв – злочин. За весь період розвитку криминології проблема з'ясування етіології злочину не втратила актуальності. Зацікавленість криминологів світу,

зокрема й України, проблемою етіології злочину сприяла появі величезної кількості теорій причин злочину.

Здійснений нами аналіз теорій етіології злочину дав змогу дійти конкретних висновків.

Вітчизняна кримінологія не володіє різноманіттям ідей і наукових поглядів щодо причини злочину, хоча у світовій науці процес такого оновлення відбувається безперервно. Не припиняється і процес аналізу таких теорій. Заслуговує на увагу і модифікація самих праць, що аналізують теорії причин злочину. Характерними рисами такої модифікації є надання переваги аналізу теорій причин злочину «соціального» спрямування та дотичному аналізу біологічних і психологічних теорій. Водночас аналіз теорій причин злочину здійснюється переважно в контексті висвітлення загальних проблем кримінології. Здебільшого він має характер історичного та елементарного.

Потрібно виділити такі напрями сучасних теорій причин злочину: філософський; нетрадиційний (з поділом на неокласичний, механістичний, демонологічний); біологічний; соціологічний.

Антична філософія злочину передбачає своєрідний «методологічний підхід» до розуміння сутності злочину та протидії йому. Вплив цієї філософії наявний під час формування сучасних підходів до дослідження причин злочину та злочинності, зокрема американськими (Т. Хірші) й українськими (О. М. Костенко) кримінологами. Особливе місце посідають погляди представників німецької класичної філософії, філософського просвітницького напрямку, сучасної соціальної філософії. Її завдання полягає в тому, щоб дати відповідь не лише на запитання «Що таке суспільство і яке місце в ньому займає людина?», а й «Яке місце в цьому суспільстві займає злочинність, що таке злочинність і ким є людина, яка вчиняє злочин?».

Зв'язок кримінології з економічними науками виявляється не лише у процесі вивчення злочинності у сфері економіки, а й під час оцінювання ролі матеріальних факторів (чинників) у генезисі злочинності, розробленні економічних заходів її подолання в окремих сферах господарювання. Останніми

роками зміцнюється зв'язок кримінології з релігієзнавством, природничими й точними науками, зокрема математикою, фізикою, хімією. Так, положення геометричної (променевої) оптики, а саме – закон прямолінійного поширення світла, може бути використано для з'ясування механізму утворення, існування та розвитку тіньової економіки. Розвиваючи механістичну концепцію причин злочинності, висунуто гіпотезу про можливість з'ясування природи організованої злочинності, користуючись законами фізики, що дає змогу пояснити її стан і запропонувати напрями протидії. У межах «демонологічного» напрямку проаналізовано релігійні теорії причин злочинів з розглядом філософсько-методологічних концепцій «карми», «божественного провидіння», «спокуси й одержимості». Однак усі вони переважно мають теоретичний характер і не підтвержені емпірично.

Потрібно виділити три поширених біосоціальних підходи до дослідження злочинних поведінкових актів: генетичний, еволюційний, нейробіологічний. За допомогою генетичного підходу до природи злочинної поведінки науковці прагнуть визначити: роль генетичних факторів у визначенні особливостей такої поведінки; спадковість та мінливість такої форми поведінки; вплив спадкових процесів на експресію генів, що призводить до вчинення злочину. У контексті еволюційного підходу злочинну поведінку розглядають як адаптацію. Характеризуючи нейробіологічний підхід до пояснення причин вчинення злочинів, зазначимо, що на сьогодні існує дві нейробіологічні теорії: теорія впливу нагороди (Reward Dominance Theory); теорія предфронтальної дисфункції (Prefrontal Dysfunction Theory). Хоча біосоціальний напрям теорій причин злочинності не є революційним за своїми принципами, але помітна значна інтенсивність, з якою він розвивається в XXI столітті. Це зумовлено багатьма факторами, які пов'язані з переглядом чинних поглядів на причини вчинення злочинів, а також спричинені ще більшою інтенсифікацією досліджень у сфері медицини, біології, хімії, фізіології, психології, генетики (наук, які досліджують особливості функціонування та діяльності людини).

Класифікація теорій причин злочину соціологічного напрямку є складним завданням. Більшість кримінологів

виділяють дві групи теорій: соціально-структурні та соціально-процесні. Зазвичай представники першої групи теорій вважають, що злочинність є проблемою нижчого класу суспільства і наголошують на «розриві» у соціальній структурі, який збільшує розрізненість осіб усередині цього соціального прошарку та призводить до незаконної поведінки (теорії аномії/напруження, соціальних суперечностей, культурної девіантності, соціально-екологічні теорії). Соціально-екологічні теорії є теоретичним базисом для розвитку окремих напрямів у кримінології (архітектурна віктимологія, географія злочинності, топографія злочинності, дизайн-протидія злочинності).

Серед другої групи теорій (теорії соціального навчання, контролю, соціальної реакції) особливий інтерес становлять теорії соціального контролю, основні положення яких засновані на твердженні, що недостатній контроль або його відсутність є головною причиною злочину. Кримінологи аналізують два види контролю: зовнішній (соціальний) і внутрішній. Причому більшість кримінологів визнає недоліки в останньому як причину злочину.

Здійснення порівняльно-кримінологічного дослідження сучасних теорій причин злочину показало необхідність створення реєстру кримінологічних досліджень причин злочину або реєстру кримінологічних шкіл. На нашу думку, це дало б можливість володіти інформацією про наявність системних поглядів на причини злочину. У результаті порівняльно-кримінологічного дослідження сучасних теорій причин злочину стало очевидно, що центральною їх категорією є людина як носій потреб. Цей факт змушує замислитись над питанням потребнісної сфери самої людини, її природи.

Переконливими є аргументи щодо активізації проведення міждисциплінарних («стикових») досліджень у кримінології, інтеграції та диференціації наукових знань, активізації використання досягнень психології, філософії, математики, фізики, хімії, біології, медицини тощо.

Список використаних джерел

1. Нежурбіда С. І. Етіологія злочину : теорії, аналіз, результат : монографія / С. І. Нежурбіда. – Чернівці : Друк Арт, 2013. – 432 с.